

Organizacija naših iseljenika u SAD

Mato Mojaš

II.

Zastupnici Narodne hrvatske zajednice učestvovali su 10. i 11. ožujka 1915. na Prvom velikom iseljeničkom zboru u Chicagu, kao i na Drugom velikom Jugoslavenskom zboru 29. i 30. studenoga 1916. u Pittsburghu, na kojem su učestvovali jugoslavenski iseljenici iz cijele Amerike. Zboru je prisustvovalo ukupno 615 delegata iz Sjeverne Amerike i delegati južnoameričkih organizacija, koji su zastupali Jugoslavensku narodnu obranu i to: dr. Miće Mičić, član Jugoslavenskog odbora u Londonu, Petar Bradanović potpredsjednik Jugoslavenske narodne obrane i Mato Galjuf predsjednik ogranka JNO u Cerro de Pasco (Peru).

Saboru su uputili pozdrave Jugoslavenski odbor u Londonu i Srpska vlada na Krfu. Sabor je donio rezoluciju u kojoj se izražava suglasnost s odlukom Prvog jugoslavenskog narodnog zbora, održanog ožujka 1915. u Chicagu. U rezoluciji se naglašava: »Neopisiva narodna istovjetnost Hrvata, Srba i Slovenaca, koja mora danas da bude osnova svega rada svakog Hrvata, Srba i Slovenca, bez obzira na političke, socijalne i vjerske razlike, izjednačava Hrvate, Srbe i Slovence svagdje i u svemu i ističe jugoslavensku misao i ime kao oznaku skupnosti i nedjeljivosti naroda«. U jednoj točki rezolucije se ističe: »Pozdravljajući Jugoslavenski odbor u Londonu kao predstavnika našega naroda iz Austro-Ugarske i tumača njegove borbe za slobodu i ujedinjenje s ostalom braćom, usvajamo u svim konsekvencama jugoslavenski narodni program Odbora. Zadovoljni velikim uspjesima dosadašnjeg rada Odbora, davat ćemo i dalje i u još obilatoj mjeri sva potrebna materijalna sredstva za nastavak i sretan dovršetak akcija kao i svaku moralnu potporu.«. Na kraju rezolucije donesen je zaključak da se u Sjevernoj Americi osnuje jedinstvena organizacija Hrvata, Srba i Slovenaca i poveže što tješnije sa organizacijom braće u Južnoj Americi, New Zealandu i Australiji. Prihvaćen je statut novoosnovanog Jugoslavenskog narodnog vijeća u Sjedinjenim Američkim Državama u kojem se označuje kao temeljno načelo organizacije: »Srbi, Hrvati i Slovenci, zajedničkim imenom Jugoslaveni, jedan su narod; radi toga oni traže oslobođenje svih Jugoslavena od svake strane vlasti i ujedinjenje svih jugoslavenskih zemalja u jednu jedinstvenu slobodnu državu«. U izvršni odbor vijeća izabrani su predstavnici iseljeničkih saveza i to: Dr. Ante Biankini za predsjednika, a za članove od strane Hrvata don Niko Gršković, Josip Marohnić i Mato Matanović; od strane Srba prof. Mihajlo Pupin, Jovan Krajnović i Ilija Balić; od strane Slovenaca Matija Kebe, dr. Franjo Kern i Ivan Jager. Zaključena je i reorganizacija Jugoslavenskog sokolskog saveza radi okupljanja dobrovoljaca i upućivanja na ratište.

U tim burnim godinama Narodna hrvatska zajednica išla je pravilnim putem u svom razvoju, kojem su udarili temelje njeni osnivači Zdravko Mužina, Ivan Ljubić i Petar Pavlinac, a kasnije nastavili njihovim pravcem njeni rukovodioci Josip Marohnić, Don Niko Gršković, Tomo Bešenić, Vinko Vuk i drugi. U njezinim redovima našlo se ljudi, na-

ročito poslije Prvog svjetskog rata, koji su pokušali skrenuti njen rad s naprednog puta. Oktobarska revolucija imala je odjeka i u Sjevernoj Americi, gdje su započeli veliki štrajkovi, a time hapšenja i progoni radničkih boraca. Ova politička situacija imala je utjecaja i na samu XIV. konvenciju Narodne hrvatske zajednice, koja je održana 1921. u Pittsburghu. Bilo je delegata koji se nijesu slagali s radom Narodne hrvatske zajednice, a ta politička podvojenost izazvana je još više utjecajem događaja koji su nastali u novoosnovanoj državi Srba, Hrvata i Slovenaca. Formirane su dvije grupe: jedna kojoj je na čelu bio Don Niko Gršković, i druga koju je vodio pop. Kaić. Grupa Don Nika Grškovića solidarizala se s borbom »za prava čovjeka i radnika« i oštro je osuđivala velikosrpski režim u staroj domovini. Grupa popa Kaića, koja je zastupala reakciju, bila je na konvenciji potučena. Kasnije se povukla iz Narodne hrvatske zajednice i osnovala je malu Hrvatsku katoličku zajednicu.

Nakon ove konvencije Narodna hrvatska zajednica povela je akciju za ujedinjenje sa ostalim sličnim organizacijama u SAD i Kanadi vodeći borbu protiv onih, koji su to kočili i radili protiv ujedinjenja. Konačno napredne su snage pobijedile i na izvanrednoj konvenciji godine 1926. u Clevelandu došlo je do ujedinjenja Narodne hrvatske zajednice, Hrvatske zajednice Illinois (koja je osnovana 1905. u

Hrvatsko pjevačko društvo »Slavulj« u Detroitu

Dalmatinski klub »Jadran« u Detroitu - Michigan

Chicago) i društvo sv. Josipa, i tada je osnovana Hrvatska bratska zajednica. Tokom vremena pristupile su Hrvatskoj bratskoj zajednici organizacije: Mlada hrvatska zajednica u Witingu — državi Indiana, Dalmatinska sloga u Chicagu — državi Illinois, Hrvatsko samostalno društvo u West Allisu — državi Wisconsin, Prvo hrvatsko potpórno društvo u Milwaukee — državi Wisconsin, Hrvatski radnik u Gary — državi Indiana, Hrvatska sveza na Pacifiku u San Francisku — državi Californija, Slovinsko-Hrvatska sveza u Calumetu — državi Michigan, Hrvatsko potpórno društvo »Banovina Hrvatska« u Schumacheru — Kanadi, Sloga Hrvata i Slovenaca u Eureka — državi Californija, Hrvatsko more u Joiletu — državi Illinois, Hercegovacko-hrvatsko pogrebno društvo »Sv. Ante« u Chicagu — državi Illinois i druge.

Još prije Drugog svjetskog rata ustaški agenti pokušali su se uvući u HBZ i njezine masovne organizacije, ali nijesu uspjeli. Na inicijativu i želju članstva Glavni odbor Hrvatske bratske zajednice stavio se na čelo pokreta za organiziranje historijskog kongresa američkih Hrvata, koji je održan 20. i 21. veljače 1943. godine u Chicagu. Odluka za osnivanje Kongresa donesena je jednoglasno 29. studenoga 1942. na velikoj konferenciji u Pittsburghu. Kongresu je prisustvovalo 927 delegata i delegatkinja, koji su zastupali stotine tisuća članova iz 716 hrvatsko-američkih organizacija iz svih krajeva Sjedinjenih država i Kanade.

Vijeće američkih Hrvatica — Milwaukee - Wisconsin

Mješoviti zbor HPD »Preradović« u Gary - Indiana

U historiji naših iseljenika nikad nijedan narodni pokret nije bio tako oduševljeno prihvaćen, kao ovaj za borbu protiv međunarodnog fašizma i za pomoć oslobodilačkoj borbi naroda Jugoslavije. Ogromna većina naših iseljenika, odlučno ustala svim svojim snagama da pomogne oslobodilačku borbu našeg naroda u starom kraju. Kongres je mobilizirao sve naše iseljeničke snage za ovaj program i stvorio snažni utjecaj i na javno mišljenje Amerike.

Kongresu je prisustvovalo nekoliko uglednih američkih političkih ličnosti, a mnogi američki senatori, zastupnici, guverneri, gradonačelnici i visoki državni funkcioneri iz Washingtona poslali su pozdrave Kongresu i oslobodilačkoj borbi naroda Jugoslavije. Guverner države New Mexico, John J. Dempsey, u svom pozdravu, pored ostalog rekao je: »Hrvatski narod u svojoj domovini vodi veličanstvenu borbu protiv despotskih provalnika, a ta njegova borba je nadahnuta ne samo američkim Hrvatima, nego i svim narodima koji ljube slobodu.«

U okviru programa Kongres je zaključio da se pozovu srpske, slovenske i makedonske organizacije, i da zajednički organiziraju Odbor Amerikanaca jugoslavenskog porijekla. Poslije nekoliko mjeseci i to 7. kolovoza 1943. sastali su se predstavnici Kongresa američkih Hrvata, Kongresa američkih Slovenaca i Srpskog vidovdanskog kongresa i organizirali su taj odbor. Za predsjednika odbora izabran je Luis Adamič, a za potpredsjednika Zlatko Baloković. Ovaj je odbor objedinio sve antifašističke snage naših iseljenika i upoznao američko javno mnijenje s istinom o Narodno-oslobodilačkoj borbi.

Iste godine održan je i Kongres američkih Hrvatica, na kojem je prisustvovalo preko 400 delegatkinja iz svih krajeva Sjedinjenih država. Razvio je pokret koji je pokrenuo najveću akciju u historiji naših iseljenika za moralno i materijalno pomaganje Oslobodilačke borbe naroda Jugoslavije protiv okupatora i domaćih izdajnika.

Veliki antifašistički pokret naših iseljenika toliko se proširio i toliko je utjecao na javno mišljenje, da je vlada u Washingtonu konačno promijenila svoju politiku i priznala vladu maršala Tita.

Još za vrijeme rata osnovan je Američki odbor za pomoć Jugoslaviji, na čelu sa Zlatkom Balokovićem. Počasni predsjednik odbora bila je Mrs. Eleonor Roosevelt. Taj je odbor sakupio robe, lijekova i druge pomoći u vrijednosti od preko 2,700.000 dolara. Pomoćni odbor Hrvatske bratske zajednice uputio je pomoć narodima Jugoslavije u vrijednosti od preko pola milijuna dolara. Slovenske, srpske i makedonske organizacije uputile su na stotine tisuća dolara, u gotovom novcu i u robi, na ime pomoći Jugoslaviji. Pored toga postojalo je mnogo lokalnih organizacija, koje su upućivale direktno raznovrsni materijal i na razne načine pomagali svoja sela i slali pomoć općinama i gradovima. Takve su organizacije: Socijalni klub »Šibenik«, »Sinovi i kćeri otoka Krka«, »Društvo Zadrana«, »Marjan«, »Sv. Vlaho«, »Klub Blato«, »Lumbarda«, »Lovran«, »Preko«, »Komiža« »Domorodac«, »Lički klub«, »Lovinac«, »Klub Gorana« i t.d.

Na redovnim kovencijama Hrvatske bratske zajednice ujesen 1943., te 1947. i 1951. godine pokazala se odlučnost u radu i na usmjeravanju svoje progresivne politike, koju je provodila od svog osnutka.

Zbog svog plodnog i naprednog rada Hrvatska bratska zajednica 1956. godine imala je 106.000 članova, a brojila je 585 ogranaka, sa imovinom od 25 milijuna i 500 tisuća dolara,

Najviše ogranaka nalazi se u državi Pennsylvania i to 137 ogranaka, u državi Illinois 82, u državi Ohio 46, u državi Wisconsin 17, u državi New York 13, u državi Michigan 30, u državi Minnesota 24, u državi Washington 15, u Californiji 27, u Canadi 65 i t. d. Svaki ogranak ima svoj naziv, svoj odbor i program rada. Tako na primjer u Californiji su: »Tomislav« u Oaklandu, »Zvonimir« u San Francisku, »Velebit« u Oaklandu, »Dalmatinska sloga« u San Pedru, »Sloga« u Richmondu, »Bratska sloga« u Rosevillu, »Hrvatski život« u San Diego, »Sloboda« u Cupertino, »Naša sloboda« u Reedley, »Ujedinjeni Slaveni« u Fontani, »Hrvatska« u Los Angelesu i t. d.

U državi Illinois ogranci su: »Napredak« u So Chicagu, »Hrvatski sinovi« u Chicagu, »Zrinjski Frankopani« u Jolietu, »Hrvat-Primorac« i drugi.

U državi Pennsylvania ogranci su: »Sloboda« u Pittsbrughu, »Zagreb« u Milivaleu, »Novo stoljeće« u Herminieu, »Nova domovina« u Dunlo, »Jadransko more« u Philadelphii, »Mladi mornari« u Shamokinu, »Bratstvo« u Monessenu, »Primorac« u Philadelphii, »Sv. Valentin« u Wilmerdingu, »Hrvatski sokol« u McKeesportu i t. d.

Glasilu Hrvatske bratske zajednice »Zajedničar« izlazi danas u 80.000 primjeraka.

Osnivanjem iseljeničkih zajednica olakšan je život naših iseljenika, jer u tim organizacijama imao je zaštitu u slučaju potrebe, mogao se kulturno uzdizati, zabavljati i pomoću zajedničkog djelovanja boriti za stvaranje povoljnijih životnih uslova. Zato su naši iseljenici rado osnivali i pristupali u takve organizacije.